

JUDICIARY REFORM - FAILURES AND ACHIEVEMENTS

REFORMA PUTERII JUDECĂTOREȘTI – EȘECURI ȘI REALIZĂRI

DANILA Victor, student, Specialitatea: D

Academia de Studii Economice din Moldova

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: victor.danila.99@mail.ru

Abstract. It is indisputable that in recent years, the judiciary, in which we should have independent, impartial and irremovable judges and have authority, as such no longer enjoys authority. The judiciary has not yet become a guarantor of social equity.

Key words: the judiciary, failures, achievements, justice, social equity, integrity.

JEL CLASSIFICATION: K00

INTRODUCERE

În perioada 2011–2016, în Republica Moldova a fost implementată Strategia de reformă a sectorului justiției, al cărei obiectiv a fost edificarea „unui sistem de justiție accesibil, eficient, independent, transparent, profesionist și responsabil față de societate, care să corespundă standardelor europene, să asigure supremația legii și respectarea drepturilor omului” [1]. În prezent, la o distanță de câțiva ani, sistemul judecătoresc a ajuns să fie în dilemă: pe de o parte, presiunea exercitată de societate, care impune reformarea și schimbarea practicilor juridice instituite de ani, ce au dus la criza puterii judecătorești; de pe alta, rezistența și nedorința de schimbare a reprezentanților puterii judecătorești.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

În fapt, calitatea actului de justiție în Republica Moldova nu mai are nici o calitate. Profesorul Andrei Negru cu referință la calitatea justiției menționează că aceasta „trebuie privită drept categorie mai complexă în coraport cu calitatea actului de justiție. Calitatea justiției este apreciată prin termenul de justiție consolidată, privită într-un proces dinamic și perpetuu” [2, p.49].

Referință la anumite probleme ale sistemului judecătoresc anunță și profesoara Elena Aramă, care în articolul Interpretarea juridică: de la elemente juridice și politice la bun simț menționează: „În asigurarea drepturilor omului și a triumfului democrației un rol important aparține judecătorului, care nu ar trebui să fie subordonat nimănui, nici parlamentului, nici partidului de guvernământ, nici liderilor politici, să nu fie coruptibili, punând interesele lor patrimoniale mai presus de democrație și demnitatea umană. Anume atașamentul judecătorilor față de valorile fundamentale ale societății a generat în Anglia, SUA o încredere masivă față de puterea judecătorească și a contribuit la menținerea democrației. În paranteze fiind spus, este semnificativă îngrijorarea relativ recentă a unor judecători din Anglia referitor la adresele lor de email ce conțineau „gov.uk”, spunând că ei sunt independenți și nu o parte a guvernului. Detașarea aceasta de puterea politică și preocuparea pentru problemele individului și societății au făcut din judecătorii respectivi instrumentele democrației ... Un element component important al justiției este subiectul care realizează justiția, deci, magistratul. Încrederea în justiție înseamnă mai întâi, încrederea în magistrat, în spiritul său de dreptate și în personalitatea integră a magistratului” [3, pp.42-43].

Începând cu schimbarea guvernării în anul 2009, reforma justiției a figurat în topul priorităților din programele de guvernare. Totuși, Strategia de Reformă a Sectorului Justiției 2011-2016 (SRSJ) a fost adoptată abia la 25 noiembrie 2011 (Legea 231), peste mai mult de doi ani de la schimbarea guvernării. Planul de acțiuni pentru implementarea SRSJ a fost adoptat tocmai la 16 februarie 2012 (Hotărârea nr. 6), iar publicarea acestuia în Monitorul Oficial a avut loc peste alte patru luni, la 5 iunie 2012. Din cauza intrării în vigoare tardive a Planului de Acțiuni pentru implementarea SRSJ, implementarea acesteia a început cu întârziere.

SRSJ a avut ca și obiectiv general edificarea unui sector al justiției accesibil, eficient, independent, transparent, profesionist și responsabil față de societate, care să corespundă standardelor europene, să asigure supremația legii și respectarea drepturilor omului și să contribuie la asigurarea încrederii societății în actul de justiție. SRSJ conținea șapte capitole, care prevedeau activități ce vizează sistemul judecătoresc, justiția penală, accesul la justiție și executarea hotărârilor judecătorești, integritatea actorilor sectorului justiției, rolul justiției în dezvoltarea economică, respectarea drepturilor omului în sectorul justiției și sectorul justiției bine coordonat, bine administrat și responsabil.

Estimările inițiale au arătat că implementarea SRSJ va costa peste EUR 100 mln. În anul 2012, au existat resurse bugetare extrem de limitate pentru implementarea acțiunilor din SRSJ. Aceasta a întârziat implementarea multor activități. Deși Uniunea Europeană a promis în anul 2011 EUR 50 mil, iar ulterior EUR 60 mil pentru a susține implementarea SRSJ, aceste surse au venit cu întârziere. Primul proiect UE de asistență tehnică a venit în Republica Moldova abia în primăvara anului 2013, iar prima tranșă a suportului bugetar a fost primită de Guvern abia în toamna anului 2013, adică peste doi ani de la adoptarea SRSJ. În 2015, mai mulți parteneri de dezvoltare și-au retras suportul bugetar în implementarea SRSJ, iar după anularea rezultatelor alegerilor locale în Chișinău în anul 2018, finanțarea din partea structurilor europene a fost stopată.

În perioada 2015-2020 evoluția puterii judecătorești în Republica Moldova s-a aflat pe o pantă descendentă, situație care se încearcă a fi remediată prin unele propuneri de reformare înaintate de Ministerul de Justiție și adoptate de către Guvern, prin care se propune consolidarea independenței sistemului judecătoresc. Astfel, prin Strategia pentru asigurarea independenței și integrității în sectorul justiției pentru anii 2021-2024 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, adoptată de către Guvernul Republica Moldova în noiembrie 2020 [4], s-a propus o abordare strategică și sistemică într-un nou document de politici a obiectivelor aferente problemelor existente în sistemul judecătoresc, cu stabilirea (definirea) instrumentelor de soluționare și a impactului așteptat, care ar permite stabilirea pe termen mediu a unei viziuni de ansamblu de dezvoltare durabilă a sectorului justiției.

Această Strategie urmează să consolideze și să continue procesele lansate și implementate, care au reprezentat o nouă etapă în edificarea unui sector al justiției modern și care au contribuit la crearea unei noi infrastructuri legislative și instituționale. Consolidarea sectorului judecătoresc determină abordarea mai multor componente ale acestui proces, toate aceste obiective fiind subsumate unui obiectiv general și fundamental, cel al asigurării unui sector al justiției accesibil, transparent, eficient și responsabil. O justiție modernă, în care independența și eficiența să îi fie asigurate, reprezintă mai mult decât un deziderat.

Obiectivul general, direcțiile strategice și obiectivele specifice ale Strategiei țintesc problemele critice și vulnerabilitățile sectorului justiției atestate în rapoartele de evaluare și în discuțiile cu actorii din sector și se concentrează pe asigurarea coerenței și continuității reformelor precedente, pe modernizarea în continuare a sectorului, sporirea eficienței, calității și accesului la sistemul judiciar, precum și se orientează spre noile tendințe moderne abordate în domeniul justiției de mai multe structuri europene.

În rezultatul determinării deficiențelor în sistem pe această direcție se fixează următoarele obiective specifice [5]:

- Facilitarea accesului la justiție a grupurilor vulnerabile și subreprezentate;
- Eficientizarea și simplificarea procedurilor judiciare;
- Îmbunătățirea mecanismelor de executare a hotărârilor judecătorești în materie civilă, contravențională și penală;
- Prezervarea stabilității cadrului normativ și implicarea actorilor din sectorul justiției în evaluarea și formularea propunerilor de amendamente.

Referitor la cea de-a treia direcție strategică - Administrarea eficientă și modernă a sectorului justiției - reforma demarată în anul 2017 cu privire la reorganizarea instanțelor judecătorești prin care numărul judecătorilor a fost redus de la 44 la 15 urmează a fi continuată, anume prin unificarea treptată a

sediilor judecătoriilor, ceea ce va permite crearea premiselor pentru specializarea judecătorilor, repartizarea uniformă a volumului de lucru în instanțele judecătorești, consolidarea capacităților instituționale ale instanțelor judecătorești, asigurarea utilizării cât mai eficiente a fondurilor publice disponibile pentru instanțele judecătorești și reducerea cheltuielilor de întreținere a sistemului judecătoresc.

În același timp, în rezultatul evaluării impactului Legii nr. 76 cu privire la reorganizarea instanțelor judecătorești realizată de Programul pentru Justiție Transparentă au fost identificate o serie de dificultăți cu care se confruntă judecătoriile în urma reformei inițiate fapt care impune întreprinderea mai multor măsuri, inclusiv revizuirea unor circumscripții din perspectiva corespunderii acestora necesităților sistemului și a justițiabilului.

În prezent, o provocare rămâne instituirea echilibrului între numărul judecătorilor și sarcina în continuă creștere a activității acestora. Deși, conform standardelor CEPEJ, media numărului de judecători este comparabilă cu cea a statelor europene, problema deficitului de judecători în unele instanțe continuă să fie un subiect abordat de exponenții sistemului judecătoresc. Nici instituția rezervei judecătorilor nu soluționează problema posturilor temporar vacante de judecători, motiv pentru care urmează a fi analizată din perspectiva deblocării și valorificării fondului de rezervă instituit. Totodată, volumul mare de dosare în unele instanțe și repartizarea inechitabilă a dosarelor între instanțe implică acordarea unui timp minim necesar pentru examinarea acestora de către judecător, deseori în detrimentul calității, dar și creează vulnerabilități de sancționare a judecătorilor, fapt care necesită întreprinderea măsurilor pentru asigurarea unei sarcini de muncă comparabile pentru toți judecătorii din țară.

Un aspect care la fel necesită o atenție sporită îl constituie fortificarea capacităților personalului instanțelor judecătorești. Actul de justiție implică, în realizarea lui, nu numai judecătorii, dar și un spectru larg de personal cu atribuții distincte în cadrul procesului de înfăptuire al justiției. În prezent, în cadrul unor instanțe judecătorești se atestă un deficit acut de personal, fapt semnalat inclusiv de către Consiliul Superior al Magistraturii. Această situație se datorează nivelului mic de salarizare. Având în vedere că, calitatea și finalitatea actului de justiție sunt direct proporționale nu doar cu competențele profesionale ale judecătorului, dar și cu competențele personalului care îl ajută să-și desfășoare activitatea, se impune o investiție și o stimulare proporțională pentru activitatea desfășurată de către personalul instanțelor judecătorești reieșind și din responsabilitățile atribuite prin lege acestora.

Lacunele identificate pe această direcție, au determinat stabilirea următoarelor obiective specifice [5]:

- Continuarea procesului de optimizare a instanțelor judecătorești;
- Asigurarea unei sarcini de muncă comparabile pentru toți judecătorii din țară;
- Creșterea eficienței managementului instituțional în cadrul instanțelor judecătorești.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Concluzionând, trebuie să subliniem că, odată cu adoptarea Strategiei, actorii-cheie urmează să-și asume rolul de promotori activi ai scopului și obiectivelor acesteia. Este important ca instituțiile-pilon (Parlamentul și Guvernul), potrivit competențelor lor funcționale, să pună presiunea necesară pe autoritățile implementatoare, responsabile de executarea măsurilor din Strategie, astfel încât toate acțiunile programate să fie îndeplinite în volum deplin și în termenele stabilite. Succesul în promovarea și implementarea eficientă a obiectivelor strategiei trebuie să fie susținut de actorii din sectorul justiției interesați în înregistrarea unor progrese calitative și în „purificarea” sistemului de persoane nedemne care îl compromit din lipsa de profesionalism și integritate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Legea privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, nr. 231 din 25.11.2011. Publicat : 06-01-2012 în Monitorul Oficial Nr. 1-6 art. 06.
2. NEGRU, A. *Importanța activismului juridic profesional pentru justiția națională*. În: Materialele conferinței științifico-practice: Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale. Chișinău: Artpoligraf, 2019. pp. 48-62.
3. ARAMĂ, E. *Interpretarea juridică: de la elemente juridice și politice la bun simț*. În: Materialele conferinței științifico-practice: Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale. Chișinău: Artpoligraf, 2019. pp. 41-47.
4. Guvernul a aprobat Strategia pentru asigurarea independenței și integrității în sectorul justiției pentru următorii 4 ani. Disponibil: <https://gov.md/ro/content/guvernul-aprobat-strategia-pentru-asigurarea-independentei-si-integritatii-sectorul> (vizat 01.04.2021).
5. Proiectul pentru aprobarea Strategiei pentru asigurarea independenței și integrității în sectorul justiției pentru anii 2021-2024 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/proiectul_617_0.pdf (vizat 02.04.2021).

Coordonator științific: BĂCU Adelina, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: bacu.adelina.valentin@ase.md